

PRZEWODNIK HISTORYCZNO-KRAJOZNAWCZY

**ŚLADAMI
ARMII
KRAJOWEJ
W MAŁOPOLSCE**

♂

CZĘŚĆ 1

**Śladami
Armii Krajowej
w Małopolsce
Przewodnik
historyczno-krajoznawczy**

**Arkadiusz Bąk, Marek Bik,
Olgierd Grott, Monika Karolczuk**

Śladami Armii Krajowej w Małopolsce

**Przewodnik
historyczno-krajoznawczy**

MAŁOPOLSKA

Muzeum Armii Krajowej
im. gen. Emila Fieldorfa „Nila”
w Krakowie

Szanowni Państwo!

Pragnę podkreślić, że obowiązkiem każdego z nas jest kultywowanie pamięci o wydarzeniach z przeszłości, wśród których rocznica wybuchu II wojny światowej zajmuje szczególne miejsce. Każdego roku 1 września jest dniem, kiedy składamy hołd bohaterom i ofiarom wojny, ale również dbamy o to, aby pamięć o heroicznej walce z okupantem nigdy nie przeminęła, zwłaszcza wśród najmłodszych pokoleń. W Małopolsce – regionie, przez który przebiegało wiele szlaków niepodległościowych zrywów – ze szczególną troską dbamy o trwały kontakt młodych obywateli ze spuścizną tych, którzy za wolną ojczyznę oddawali własne życie. Dlatego Województwo Małopolskie we współpracy z Muzeum Armii Krajowej w Krakowie pragnie uczcić pamięć o tych, którzy nigdy się nie poddali, i upamiętnić działalność podziemia AK-owskiego na terenie Małopolski – poprzez uwrażliwianie młodego pokolenia na pielęgnowanie wartości i idei patriotycznych, poprzez uczenie go szacunku do przeszłości. A dzięki takim projektom jak „Dotknij historii”, nasze dziedzictwo zyskuje kształt wielowymiarowego, multimedialnego doświadczenia. Odbiorcy tego projektu mogą zapoznać się z okupacyjnymi realiami i militarnym aspektem działań wojennych. Mogą poszerzyć swoją wiedzę o II wojnie światowej, ale przede wszystkim spotkać się ze świadkami jej historii.

Wszystkie elementy tego projektu – od pokazów rekonstrukcyjnych do muzycznych występów – nie tylko tworzą spójną całość, ale są niezbędne, aby odczytać przesłanie zapisane w testamencie wojennych pokoleń. Mam nadzieję, że zawsze przesłaniu temu będą towarzyszyły nasz szacunek, nasze wzruszenie i wdzięczność. A dotykając historii, będziemy wyciągać wnioski również dla siebie samych i odrabiać lekcję uniwersalnego, ponadczasowego patriotyzmu.

Witold Kozłowski

Marszałek Województwa Małopolskiego

Doświadczając przeszłości można na różne sposoby. Studiując historyczne źródła, wsłuchując się w opowieści świadków i uczestników minionych wydarzeń, biorąc do ręki bezcenne nieraz pamiątki, kształtujemy historyczną wyobraźnię, utrwalamy w pamięci to, co ważne, wzniosłe, a nieraz dramatyczne lub tragiczne. Przywołujemy w ten sposób z przeszłości ludzi i wydarzenia, by konfrontować się z nimi. Najważniejsze i najbardziej godne naśladowania przenosimy do przestrzeni publicznej w postaci pomników, tablic upamiętniających, nazw ulic i placów. Dzisiaj szczególne miejsce w naszej zbiorowej pamięci zajmuje Polskie Państwo Podziemne i Armia Krajowa. Nie odsuwając na dalszy plan tragizmu lat wojny i okupacji, skupiamy się na tych, którzy obowiązek wobec społeczeństwa i państwa uznali za powinność moralną. Odkrywamy ciągle niezwykłość konspiracyjnego państwa i jego armii. Urzeka i fascynuje porywająca opowieść o heroizmie i odpowiedzialności twórców oraz uczestników struktur podziemnego państwa, a także dowódców i żołnierzy konspiracyjnego wojska.

Aby ułatwić doświadczenie tej historii i głębiej wnikać w opowieść o oddziałach AK w Małopolsce przemierzających leśne i górskie ścieżki, o wspierających je zwykłych, ale także odważnych mieszkańców tej ziemi, pracownicy Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” przygotowali przewodnik, który trzymacie Państwo w ręku, a który mógł się ukazać dzięki wsparciu organów samorządu województwa małopolskiego.

dr Marek Lasota

Dyrektor Muzeum Armii Krajowej
im. gen. Emila Fieldorfa „Nila”
w Krakowie

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
I Śladami żołnierzy myślenickiego Obwodu AK „Murawa”	17
II Kwatery oddziałów partyzanckich	43
III Oddziały „Żelbetu” w masywie Kotonia	65
IV Partyzanci 1 Pułku Strzelców Podhalańskich AK na stokach Mogielicy	89
V Żołnierze 1 Pułku Strzelców Podhalańskich AK w dolinie Kamienicy	113
VI Partyzancka Ochotnica	133
VII Szlak kurierski tropem Rysia	161
VIII I batalion „Barbara” 16 Pułku Piechoty AK w Paśmie Brzanki	185
IX Szlak bojowy batalionu „Barbara” 16 Pułku Piechoty AK na Pogórzu Rożnowskim	209
X Ostatni bój plutonu „Regina II”	233
XI 12 Pułk Piechoty AK na ziemi wadowickiej	259
XII Oddziały partyzanckie Armii Krajowej w Paśmie Polic	283
Wybrana literatura	307
Spis odznak, autorzy fotografii rozdziałowych i panoramicznych	310
Indeks nazw geograficznych	311
Indeks osób	319

Wykaz skrótów

- AK – Armia Krajowa
- AL – Armia Ludowa
- BCh – Bataliony Chłopskie
- cc. – cichociemny
- ckm – ciężki karabin maszynowy
- GBP – Gminna Biblioteka Publiczna
- GO – Grupa Operacyjna
- IPN – Instytut Pamięci Narodowej
- KBW – Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego
- KG AK – Komenda Główna Armii Krajowej
- KT – Konfederacja Tatrzańska
- lkm – lotniczy karabin maszynowy
- LO – Liceum Ogólnokształcące
- MON – Ministerstwo Obrony Narodowej
- mpi – pistolet maszynowy
- NKWD – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych
- NOW – Narodowa Organizacja Wojskowa
- NSZ – Narodowe Siły Zbrojne
- NSZZ – Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
- OP – Oddział Partyzancki
- OS LSB – Oddział Specjalny Ludowej Straży Bezpieczeństwa
- OSP – Ochotnicza Straż Pożarna
- OW PPS – Oddział Wojskowy Pogotowia Powstańczego Socjalistów
- PAF – Polish Air Force (Siły Powietrzne)
- PP – pułk piechoty
- PSZnZ – Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie
- PTTK – Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
- RAF – Royal Air Force (Królewskie Siły Powietrzne)
- rkm – ręczny karabin maszynowy
- SB – Służba Bezpieczeństwa
- SD – Sicherheitsdienst (Służba Bezpieczeństwa)
- SRH – Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznych
- SS – Schutzstaffel der NSDAP (Drużyny Ochronne NSDAP)
- ŚŻŻAK – Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej

UB – Urząd Bezpieczeństwa
UNESCO – Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury
WiN – Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”
WOP – Wojska Ochrony Pogranicza
WP – Wojsko Polskie
ZBoWiD – Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
ZCZ – Związek Czynu Zbrojnego
ZWZ – Związek Walki Zbrojnej

Oddawany do rąk użytkowników przewodnik pt. *Śladami Armii Krajowej w Małopolsce. Przewodnik historyczno-krajoznawczy*, cz. 1, mógł powstać dzięki hojności Marszałka Województwa Małopolskiego, który sfinansował jego wydanie jako część projektu „Dotknij historii”, realizowanego przez Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie w ramach obchodów osiemdziesiątej rocznicy wybuchu II wojny światowej.

Przewodnik skierowany jest do szerokiej i różnorodnej grupy odbiorców, poczynając od młodzieży szkolnej po seniorów, od pasjonatów historii po turystów nieorientowanych w skomplikowanych dziejach odwiedzanych terenów, od cywili po wojskowych. Jednym słowem dedykowany jest osobom w różnym wieku i o różnych zainteresowaniach. Dzięki zróżnicowanej treści, jak i przejrzystemu rozmieszczeniu tematów na stronach przewodnika można z niego korzystać w różnoraki sposób w zależności od pomysłów na spędzenie czasu w terenie.

Przewodnik składa się z następujących rozdziałów/tras: I trasa *Śladami żołnierzy myślenickiego Obwodu AK „Murawa”* (długość 17,5 km, czas przejścia prawie 5 godz.); II trasa *Kwatery oddziałów partyzanckich* (długość 17,5 km, czas przejścia 6 godz.); III trasa *Oddziały „Żelbetu” w masywie Kotonia* (długość 16,5 km, czas przejścia ponad 4 godz.); IV trasa *Partyzanci 1 Pułku Strzelców Podhalańskich AK na stokach Mogielicy* (długość 23 km, czas przejścia 6 godz.); V trasa *Żołnierze 1 Pułku Strzelców Podhalańskich AK w dolinie Kamienicy* (długość 10 km, czas przejścia 3,5 godz.); VI trasa *Partyzancka Ochotnica* (długość 18 km, czas przejścia 5,5 godz.); VII trasa *Szlak kurierski tropem Rysia* (długość 22 km, czas przejścia 6 godz.); VIII trasa *I batalion „Barbara” 16 Pułku Piechoty AK w Paśmie Brzanki* (długość 17,5 km, czas przejścia 6 godz.); IX trasa *Szlak bojowy batalionu „Barbara” 16 Pułku Piechoty AK na Pogórzu Rożnowskim* (długość 15 km, czas przejścia 4,5 godz.); X trasa *Ostatni bój plutonu „Regina II”* (długość 13 km, czas przejścia 3 godz.); XI trasa *12 Pułk Piechoty AK na ziemi wadowickiej* (długość 24 km, czas przejścia prawie 6 godz.); XII trasa *Oddziały partyzanckie w Paśmie Polic* (długość 17,5 km, czas przejścia 6 godz.).

Przy opisie każdego rozdziału została podana długość trasy mierzona urządzeniem GPS oraz szacunkowy czas niespiesznego wędrowania liczony bez przerw na postoje i zwiedzanie miejsc typu muzea, kościoły, czy też na podziwianie widoków oraz odpoczynek.

W początkowym założeniu przewodnik miał być jednorazowym projektem. W trakcie przygotowywania wydawnictwa okazało się jednak, że materiał dotyczący historii AK w Małopolsce jest tak obszerny, ciekawy, a zarazem atrakcyjny pod względem turystycznym, że autorzy postanowili, iż będzie ono stanowić tom 1. W planach jest napisanie w przyszłości kolejnych, objętościowo podobnych tomów. Będą one dotyczyły pozostałych, niebranych pod uwagę w tomie 1 części województwa małopolskiego, a jeden tom zostanie poświęcony działalności AK w Krakowie.

W oddawanym do rąk Czytelnika tomie autorzy skupili swoje zainteresowanie na południowej części województwa małopolskiego. Najdalszy zasięg przewodnika stanowią następujące punkty: na południu wieś Łapsze Niżne na Spiszu, na zachodzie to góra Polica w Beskidzie Żywieckim, będąca równocześnie najwyższym wzniesieniem (1369 m n.p.m.), na które dotarli podczas wytyczania szlaków, na północy miejscowość Brzeźnica w dolinie Wisły, a na wschodzie wieś Żurowa na pograniczu z województwem podkarpackim. Jak widać, obszar objęty przewodnikiem to tereny górskie i podgórskie położone na południe od Krakowa i Tarnowa w oparciu o Wisłę.

W przewodniku, z uwagi na bezpieczeństwo turysty, autorzy korzystali głównie z wytyczonych szlaków PTTK i lokalnych gminnych szlaków, a także ze ścieżek edukacyjnych. W opracowaniu jedynie sporadycznie występują dojścia do przystanków poza szlakiem, o czym informuje przewodnik.

Każda z 12 tras opisanych w przewodniku jest przedstawiona według podobnego schematu. Całość otwiera strona tytułowa ukazująca panoramę charakterystyczną dla danej trasy. Tytuł został umieszczony na tle, którego kolor następnie będzie stanowił barwę opisywanego szlaku. Zamieszczone tu panoramy sfotografowano w różnych porach roku. Zabieg ten ma celu pokazanie, że teren ten jest atrakcyjny turystycznie przez cały rok.

Kolejnym elementem każdego rozdziału/trasy jest kolorowa mapa z naniesionymi szlakami turystycznymi, po których autorzy starali się wyznaczyć marszrutę, charakterystycznymi punktami topograficznymi oraz ustalonymi i ponumerowanymi przystankami, których opis, dzięki temu zabiegowi, turysta zawsze bez trudu odnajdzie w przewodniku. Należy podkreślić, że mapy stanowią ujęcia schematyczne, stworzone dla zorientowania turysty w terenie. Zaleca się, aby każdy, kto wyrusza w trasę, zaopatrzył się również w mapę, która w sposób szczegółowy będzie oddawać ukształtowanie obszaru planowanej marszruty.

Na stronie obok mapy umieszczona została nazwa trasy, przyporządkowany jej numer oraz krótka charakterystyka w obramowaniu, tak by od razu rzucały się w oczy podstawowe informacje dotyczące prezentowanego szlaku. W tym miejscu należy podkreślić, że autorzy przewodnika uwzględnili informacje aktualne w czasie pracy nad jego zawartością. Należy pamiętać, że teren szybko się zmienia pod wpływem rozwoju lokalnej infrastruktury, dlatego przed wyruszeniem na szlak należy zaktualizować niezbędne informacje.

Pod kolorową ramką zawierającą podstawowe dane o trasie Czytelnik odnajdzie wiadomości, które umożliwią mu zapoznanie się w telegraficznym skrócie z uwarunkowaniami każdej z nich w paragrafach pt. „Walory krajobrazowe” oraz „Czas wojny”.

Kolejna część każdego rozdziału/trasy przewodnika to opis wytyczonej przez autorów drogi, podzielonej na szereg ponumerowanych przystanków będących miejscami ważnych wydarzeń historycznych. Każdy z przystanków został zwymiarowany współrzędnymi GPS. Przejście pomiędzy nimi zostało szczegółowo opisane w zależności od rodzaju traktu, pod względem czasowym, przyrodniczym, jak i historycznym. Jeśli podczas marszruty pojawiają się miejsca szczególne, to zostały w tekście podkreślone jako „ciekawostka” pionową belką wzdłuż tekstu.

W związku z tym, że nie przez każde interesujące miejsce w okolicy może przebiegać proponowana w przewodniku trasa, autorzy wprowadzili w opisie kategorię „pobliskie miejsca historii wojennej”, do których można dotrzeć, mając do dyspozycji współrzędne GPS oraz opis.

Należy wskazać, że każda z tras została zaopatrzona w biogram/biogramy wybitnych Polaków, którzy w czasie II wojny światowej działali na terenie opisywanego szlaku lub byli z nim związani. Dla wzmocnienia poczucia klimatu czasu wojny i partyzanckiego życia autorzy sięgnęli po cytaty ze wspomnień naocznych świadków opisywanych w przewodniku wydarzeń.

Podczas pisania przewodnika okazało się, że w wielu z odwiedzanych okolic pamięć o miejscowym ruchu oporu podtrzymywana jest przez lokalne organizacje, a nawet przez Wojsko Polskie reprezentowane w tym przewodniku przez 11 Małopolską Brygadę Obrony Terytorialnej, która wzięła pod swoją opiekę III trasę, poświęconą działaniom partyzantów z „Żelbetu”. W opisie niektórych tras znajduje się informacja o organizacjach kultywujących pamięć o polskim ruchu oporu z okresu II wojny światowej, z którymi autorom udało się nawiązać współpracę. W tym miejscu należy zwrócić uwagę Czytelnika na materiał ikonograficzny występujący w oddawanym do jego rąk przewodniku. Jest on różnorodny. Na łamach opracowania występują zdjęcia archiwalne pochodzące z wielu kolekcji. Część pochodzi z Muzeum Armii Krajowej w Krakowie, reszta ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Myślenicach, Skansenu w Sidzinie – Muzeum Kultury Ludowej, Muzeum Okręgowego w Tarnowie, Gminnej Biblioteki Publicznej w Brzeźnicy, Archiwum Sióstr Miłosierdzia w Krakowie, Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej – 1 PSP AK, Archiwum Urzędu Gminy w Tokarni, Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu oraz zbiorów prywatnych rodziny Pertkiewiczów oraz rodziny Rysiów, śp. Ryszarda Bitki „Charta”, śp. Adama Leśniaka „Puchacza”, Anny Bik, Bożeny Borończyk, Grzegorza Chwyły, Dawida Golika, Romana Osiki, Tadeusza Morawy i Józefa Nyki „Szpisa”. Na stronach przewodnika można również zobaczyć fotografie współczesne robione przez jego autorów oraz przez spotkanych na szlaku przyjaciół, którym okazała się miła idea powstania niniejszej publikacji. Są to: wójt gminy Słupnice Adam Sołtys, dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Brzeźnicy Wiesława Jarguz i Anna Bik. Na kartach publikacji znajdują się również zdjęcia wykonane przez fotografów profesjonalistów: Igora Stanisławskiego i Mirosława Żaka. Na łamach przewodnika umieszczono zdjęcia eksponatów ze zbiorów Muzeum Armii Krajowej w Krakowie oraz innych kolekcji, takich jak: Izba Pamięci Skansenu w Sidzinie – Muzeum Kultury Ludowej, Izba Pamięci 1 PSP AK w Słupnicach Górnych, Muzeum 1 PSP AK w Szczawie, Muzeum Pamięci Narodowej i Sztuki Ludowej przy Wiejskim Ośrodku Kultury w Ochotnicy Górnej oraz Izba Pamięci w Jodłowce Tuchowskiej. W końcu należy zwrócić uwagę na zdobiące całość ilustracje wykonane przez Andrzeja Zarębę.

Podczas prac nad przewodnikiem udało się autorom podjąć korespondencję z panem Józefem Nyką „Szpisem”, żołnierzem 1 Pułku Strzelców Podhalańskich AK, „ostatnim żyjącym z dwóch setek żołnierzy »Lamparta«”. Po wojnie Józef Nyka dał się poznać jako utalentowany taternik, alpinista, popularyzator tematyki górskiej. Z czasem zyskał miano nestora wśród autorów przewodników turystycz-

nych. We wstępie do przewodnika po Gorcach z 1959 r. napisał: „Wino zyskuje na jakości z upływem lat, przewodnik krajoznawczy – w trakcie kolejnych edycji. Fakt, że opracowanie niniejsze jest pierwszym w tym zasięgu i w tym stopniu szczegółowości, niech przynajmniej w części usprawiedliwi jego niewątpliwie usterki i braki. Za wszelkie uwagi [...] będę szczerze zobowiązany”. Przytoczona wypowiedź, w przypadku przewodnika po partyzanckich szlakach w Małopolsce, po 60 latach nie straciła na aktualności z uwagi na fakt, iż opracowanie o takim kształcie i tematyce jest pierwszym ujęciem w skali całego kraju.

Na zakończenie należy powiedzieć o tych, bez których przychylności i pomocy przewodnik nigdy by nie powstał. Autorzy pragną podziękować: dr. Dawidowi Golikowi za napisanie części historycznej i biogramów do trasy *Partyzancka Ochotnica* oraz konsultacje przy pozostałych ścieżkach dotyczących 1 PSP AK, Jakubowi Maszkowskiemu za napisanie poszczególnych fragmentów historycznych do trasy o 1 PSP AK w dolinie Kamienicy, Ewie Babiarz za konsultacje i pomoc w identyfikacji archiwalnych zdjęć dotyczących oddziału partyzanckiego „Chelm” 9 kompanii III batalionu 12 PP AK, Wiesławie Jarguz za zaangażowanie i poświęcony czas przy powstawaniu ścieżki o 12 PP AK na ziemi wadowickiej i w końcu współpracującym z nami pracownikom Muzeum Armii Krajowej w Krakowie, szczególnie kolegom i koleżankom z Działu Gromadzenia Zbiorów. Cennymi radami i uwagami służyli nam: dr hab. Janusz Mierzwa prof. UJ, dr Maciej Korkuć – Naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Krakowie, Franciszek Bik, Jadwiga Czarny – dyrektor Skansenu w Sidzinie – Muzeum Kultury Ludowej i Roman Osika, za co jeszcze raz serdecznie dziękujemy.

Nasze działania wsparli i pomoc okazali: Monika Bąk, Grzegorz Biedroń – prezes Małopolskiej Organizacji Turystycznej, Zdzisław Błachut – dyrektor WOK w Ochotnicy Górnej, Marian Cieślik – sekretarz gminy Tokarnia, dr Dariusz Dyląg, ks. Jan Giądła – proboszcz w Marcyporębie, Adrian Handzel, Przemysław Kozek – kierownik Działu Historii Muzeum Okręgowego w Tarnowie, ks. Leon Królczyk – proboszcz w Szczawie, Katarzyna Osika – dyrektor Szkoły Podstawowej w Jodłowie Tuchowskiej, Adam Roliński – Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Anna Sobczyk, Adam Sołtys – wójt gminy Słupnice, Sławomir Szubryt, Andrzej Tarchała, Danuta Tempka, Tadeusz Uczniak i dr Michał Wenklar.

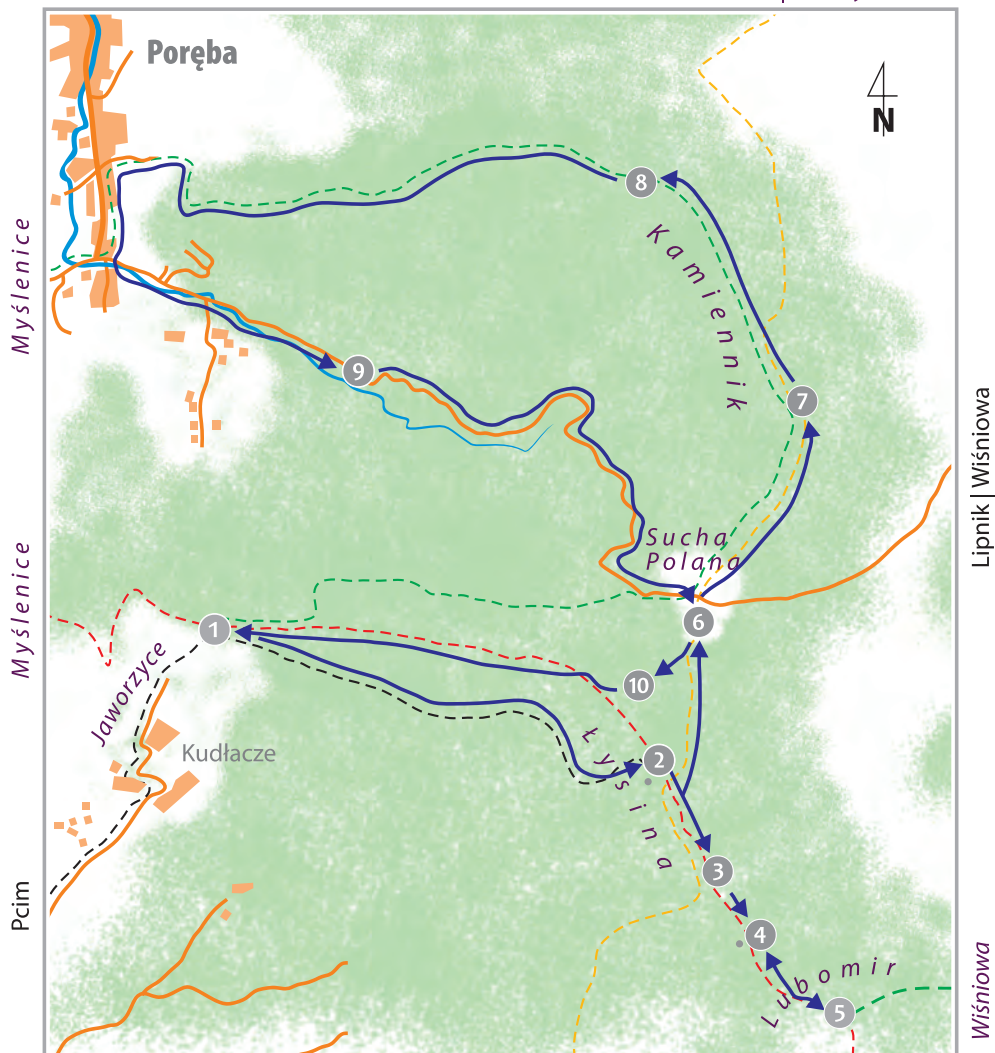
Osobne podziękowania za wyrozumiałość i życzliwość składamy pracownikom wszystkich muzeów i innych instytucji kultury, nauczycielom i gospodarzom schronisk niewymienionym z nazwiska, jak również żołnierzom 11 Małopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej, mjr. Bartoszowi Kubalowi i st. chor. sztab. Arturowi Ziębie.

Niniejsza publikacja finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą »Szlakami Polski Niepodległej« w latach 2018–2025, nr projektu: 01SPN 17 0002 18, kwota finansowania: 1 187 364,80 zł.

dr hab. Olgierd Grott, prof. UJ

The background is a scenic landscape featuring a green field in the foreground, a dense forest of evergreen and deciduous trees in the middle ground, and rolling hills in the distance. A layer of white mist or fog fills the valleys between the hills. The sky is a clear, deep blue with a few wispy white clouds. A large, dark green circle with a white border is centered in the lower half of the image, containing white text.

**ŚLADAMI
ŻOŁNIERZY
MYŚLENICKIEGO
OBWODU AK
„MURAWA”**

ŚLADAMI ŻOŁNIERZY MYŚLENICKIEGO OBYWODU AK „MURAWA”

- 1 Schronisko PTTK na Kudłaczach
- 2 Łysina (891 m n.p.m.) – miejsce obozowania Zgrupowania Partyzanckiego Obwodu AK „Murawa”
- 3 Ślady okopów z czasów I wojny światowej
- 4 Punkt widokowy pod Trzema Kopcami (894 m n.p.m.)
- 5 Obserwatorium astronomiczne na Lubomirze (904 m n.p.m.)
- 6 Pomnik ku czci żołnierzy AK na Suchej Polanie
- 7 Kamiennik Południowy (827 m n.p.m.)
- 8 Głazowisko na Kamienniku Północnym (785 m n.p.m.)
- 9 Pomnik wojenny w Porębie
- 10 Symboliczne groby żołnierzy AK na Łysinie

- I Trasa
- - - Czerwony szlak
- - - Czarny szlak
- - - Żółty szlak
- - - Zielony szlak
- Rzeki, strumienie
- Drogi

0 1 km

I TRASA

ŚLADAMI ŻOŁNIERZY MYŚLENICKIEGO OBWODU AK „MURAWA”

**Kudłacz – Łysina – Lubomir – Sucha Polana – Kamiennik
– Poręba – „Aleja Kameleona” – Kudłacz**

długość: 17,5 km | czas przejścia: 4 godz. 45 min.

trasa-pętla, oznakowanie turystyczne: spod schroniska PTTK na Kudłaczach czarnym szlakiem na Łysinę, z Łysiny czerwonym szlakiem na Lubomir, z Lubomira powrót czerwonym szlakiem na Łysinę i dalej żółtym na Suchą Polanę, z Suchej Polany zielonym szlakiem przez Kamiennik do Poręby, z Poręby drogą asfaltową w lewo do pomnika wojennego, dalej ścieżką historyczną „Śladami Żołnierzy AK” na Suchą Polanę, z Suchej Polany kolejno żółtym szlakiem „Aleja Kameleona” i czerwonym szlakiem na Kudłacz

dojazd do schroniska PTTK na Kudłaczach:

- samochodem – z Krakowa „zakopianką” (droga S7), zjazd na Pcim, parking w przysiółku Pcim Sucha – 10 min pieszo od schroniska; 55 km, 1 godz.
- busem – z Myślenic (dworzec autobusowy) do przysiółka Pcim Sucha

Ukształtowanie terenu, bliskość Krakowa i wsparcie miejscowej ludności zdecydowały o tym, że Pasma Lubomira i Łysiny w czasie II wojny światowej stanowiło obszar ożywionej działalności partyzanckiej. Największa aktywność ruchu oporu przypadła na drugą połowę 1944 r. Działo tu wówczas duże zgrupowanie partyzanckie myślenickiego Obwodu AK „Murawa”. Do jego największych dokonań należało utworzenie 1 VIII 1944 r. Rzeczypospolitej Raciechowskiej – enklawy wyjętej spod władzy okupanta, której żywot dobiegł końca 18 IX 1944 r., po zmasowanym ataku sił niemieckich z użyciem czołgów i samolotów. Trasa biegnie spod schroniska PTTK na Kudłaczach przez Łysinę do obserwatorium astronomicznego na Lubomirze, na-

stępnie zmierza na Suchą Polanę z pomnikiem upamiętniającym miejsce obozowania oddziałów AK Obwodu „Murawa”. Z Suchej Polany prowadzi na grzbiet Kamiennika, skąd schodzi do miejscowości Poręba, gdzie w przysiółku Na Zwaleniskach stoi pomnik poświęcony walkom z okresu wojny obronnej 1939 oraz okupacji niemieckiej. Dalej biegnie leśnym duktem za drogowskazami ścieżki historycznej „Śladami Żołnierzy Armii Krajowej”. Znowu dociera do Suchej Polany, skąd żółtym szlakiem, następnie ścieżką nazywaną „Aleja Kameleona” dochodzi do symbolicznych mogił żołnierzy AK, a dalej czerwonym szlakiem prowadzi do schroniska na Kudłaczach. Z historią ruchu oporu wiążą się takie pobliskie miejsca jak: ślady po siedzibie ko-

mendy obwodu AK w przysiółku Paryłówka (Węglówka), pomnik na granicy miejscowości Lipnik i Kobielnik, obelisk w przysiółku Węgierskie (Węglówka) upamiętniający 5 osób zamordowanych przez Niemców w trakcie oblawy na Lubomir, tablica pamiątkowa na szkole w Lipniku, pomnik Rzeczypospolitej Raciechowieckiej w Raciechowicach oraz pomnik z mogiłami ofiar pacyfikacji na cmentarzu parafialnym w Wiśniowej.

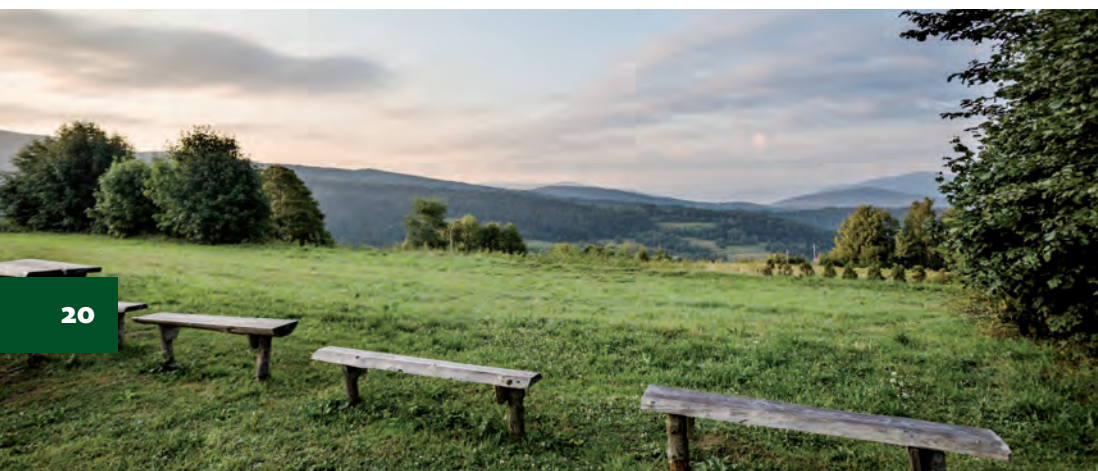
Walory krajobrazowe

Pasma Lubomira i Łysiny, przez które biegnie trasa, jest jednym z najbliższych leżących od Krakowa obszarów górskich. Od granic miasta dzieli je w linii prostej zaledwie 30 km. Przyporządkowanie Pasma Lubomira i Łysiny do grupy górskiej jest sporne. W literaturze turystycznej, przewodnikach najczęściej występuje pod nazwą Beskidu Myślenickiego. Tak w okresie międzywojennym nazwał obszar ograniczony dolinami Skawy, Raby i Stradomki wybitny krajoznawca i autor przewodników Mieczysław Orłowicz. Zgodnie ze zmodyfikowanym w 2018 r. podziałem fi-

zycznogeograficznym Polski pasmo leży w obrębie Beskidu Makowskiego (Średniego), stanowi jego najbardziej na północny wschód wysuniętą część. W tym ujęciu szczyt Lubomira (904 m n.p.m.) jest kulminacją Beskidu Makowskiego. O takim przyporządkowaniu decyduje budowa geologiczna (płaszczowina magurska) i podobieństwo krajobrazu do pasm Beskidu Makowskiego. W wielu opracowaniach Pasma Lubomira i Łysiny jest jednak traktowane jako część Beskidu Wyspewego. Ma to o tyle znaczenie, że kupując mapę lub przewodnik po tej części Beskidów Zachodnich, trzeba sprawdzić, czy Pasma Lubomira i Łysiny jest w nich ujęte.

Ciągące się na wschód od Myślenic i doliny Raby Pasma Lubomira i Łysiny, poprzecinane licznymi szlakami turystycznymi, z najbliższej Krakowa położonym schroniskiem górskim (na Kudłaczach, 730 m n.p.m.), jest częstym celem krótkich wyjazdów mieszkańców wawelskiego grodu. Pasma jest silnie rozczłonkowane, łagodne stoki pokrywają łąki i pola uprawne, jedynie bardziej strome zbocza porastają lasy. Do jego głównych atrakcji należą: ob-

Widok z Kudłacz w kierunku południowym. Fot. I. Stanisławski

Publikacja napisana pod kierunkiem dr. hab. Olgierda Grotta, prof. UJ

Zespół autorski:

Arkadiusz Bąk
Marek Bik
Olgierd Grott
Monika Karolczuk

Współpraca:

dr Dawid Golik (przy rozdziale *Partyzancka Ochotnica* oraz fragmentach
poświęconych 1 PSP AK)
Jakub Maszkiewski (przy rozdziale *Partyzanci 1 PSP AK w dolinie Kamienicy*)

Recenzent:

dr hab. Zygmunt Woźniczka, prof. UŚ

Redaktor serii:

dr hab. Olgierd Grott, prof. UJ

Redakcja:

Edyta Wygonik-Barzyk
Justyna Wójcik

Rysunki:

Andrzej Zaręba

Projekt okładki i projekt graficzny:

Igor Stanisławski

Opracowanie graficzne i skład:

Sławomir Onyszek

Dobór materiału ilustracyjnego:

zespół autorski

Koncepcja map:

Arkadiusz Bąk
Marek Bik

Indeks:

Tomasz Babnis

Zdjęcia archiwalne na okładce:

Wymarsz oddziałów partyzanckich z Polany Malinowe, październik 1944 r.
Ze zbiorów Skansenu w Sidzinie Muzeum Kultury Ludowej – Izba Pamięci
Patrol konny, lato 1944 r. Z archiwum Ryszarda Bitki „Charta”

Wydawca, dystrybucja:

KSIEGARNIA AKADEMICKA sp. z o.o.
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

Copyright © 2019 by Muzeum Armii Krajowej
im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie

ISBN 978-83-950027-5-5

ISSN 2544-3127

Seria w ramach Biblioteki Muzeum Armii Krajowej w Krakowie nr 5

Wydanie pierwsze, Kraków 2019

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0)

Przewodnik skierowany jest do szerokiej i różnorodnej grupy odbiorców, poczynając od młodzieży szkolnej po seniorów, od pasjonatów historii po turystów niezorientowanych w skomplikowanych dziejach odwiedzanych terenów, od cywili po wojskowych. Jednym słowem dedykowany jest osobom w różnym wieku i o różnych zainteresowaniach. Dzięki bogatej treści, jak i przejrzystemu rozmieszczeniu tematów na stronach przewodnika można z niego korzystać w różnoraki sposób w zależności od pomysłów na spędzenie czasu w terenie.

dr hab. Olgierd Grott, prof. UJ

Czytelnik poznaje ich losy, idąc szlakami, jakie przemierzali żołnierze AK w czasie okupacji. Ogląda te same krajobrazy. Często staje przed tymi samymi kapliczkami, schroniskami, odpoczywa na tych samych polanach, gdzie toczyły się bitwy partyzanckie, oraz odwiedza miejsca przyjmowania zrzutów broni i ludzi. Idąc partyzanckimi szlakami, staje z zadumą nad mogiłami bohaterów, odwiedza lokalne izby pamięci i muzea, gdzie zebrano pamiątki z czasów wojny. Pozwala to spojrzeć mu na walkę żołnierzy podziemia przez pryzmat ludzi i miejsc, w których mieszkali, walczyli, ale też ginęli za ojczyznę.

dr hab. Zygmunt Woźniczka, prof. UŚ

